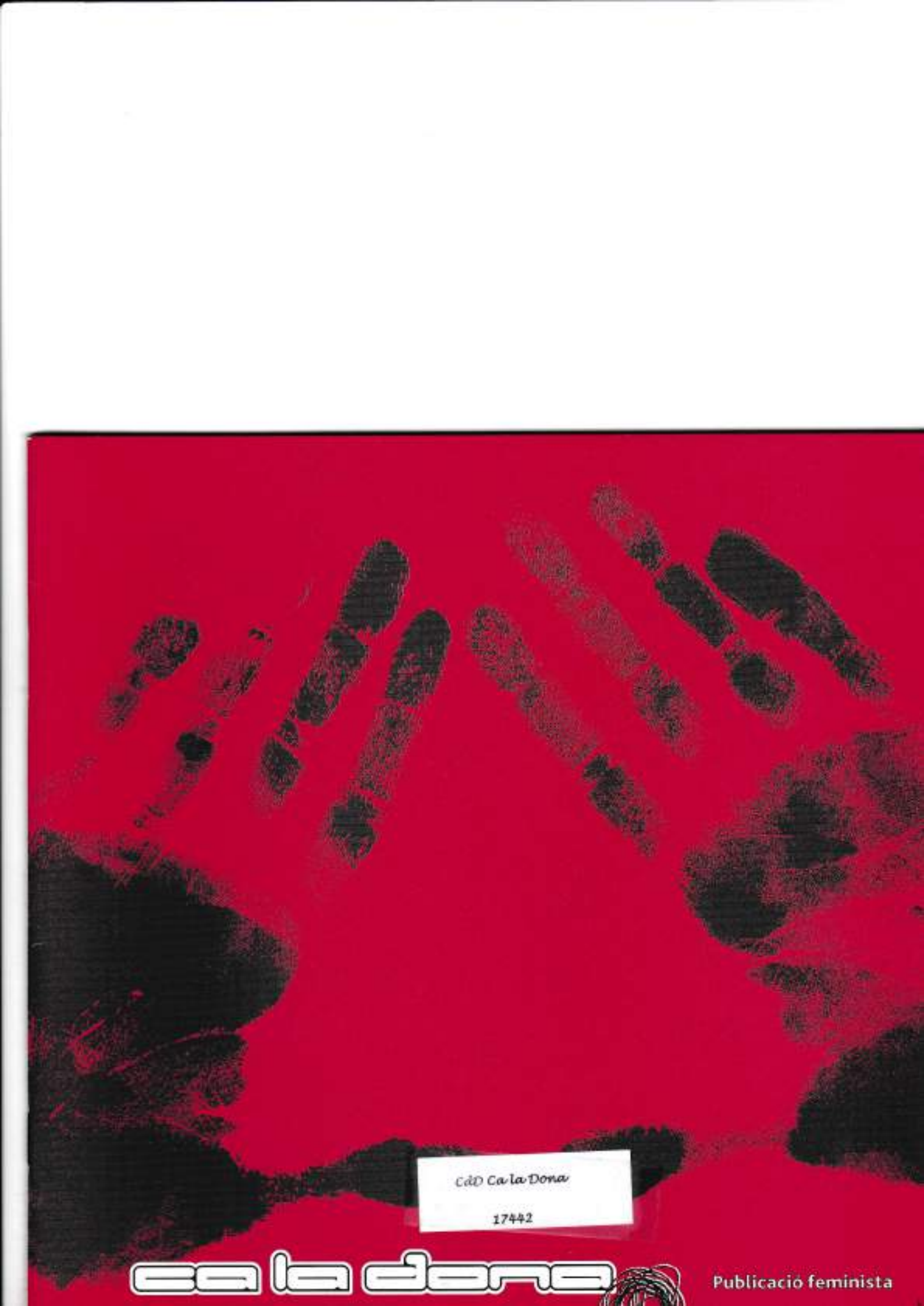

CàD Ca la Dona

17442

ca la dona

Publicació feminista

SUMARI

70 | =====

• 00 ||>> editorial

| CONSELL DE REDACCIÓ

• 04 ||>> Obcecació fiscal: un acte de desobediència civil a la guerra i al militarisme

| MARIA PALOMARES

• 06 ||>> Harts i moviments de dones i el campament feminista «migrat» (contes, anècdotes, cosides i magal·les marcadors)

| LUZ CASSINO

• 08 ||>> Honduras: entre l'havori i la resistència
«Un cop d'estat, no cop contra les dones»

| JUDITH MUÑOZ SAAVEDRA

• 14 ||>> «el congo, el congo, paradigma de les violències que pateixen les dones en territoris en conflicte i que ens interpel·len constantment»

| MARTA CARRERA

• 18 ||>> reflexions a l'entorn de l'assemblea de dones al fiscal 2010

| CARMEN MURIAS

• 20 ||>> granada, trenta anys després: aquí i ara

| MONTSERRAT OTERO-VIDAL

• 22 ||>> tres enca de l'oblit i mitja de la memòria...

| MERCÈ OTERO-VIDAL

• 24 ||>> Lucía Rodríguez Lazaro: una llarga transició i identitat
«mimic des de la Resistència»

| MAI C. ÁLVAREZ

• 26 ||>> «una dona diuenent, una dona lluitadora i rebel, amb
«un cop d'estat, no cop contra les dones»

| MCR

• 28 ||>> «una dona diuenent, una dona lluitadora i rebel, amb
«un cop d'estat, no cop contra les dones»

| MONTSERRAT OTERO-VIDAL

• 30 ||>> «una dona diuenent, una dona lluitadora i rebel, amb
«un cop d'estat, no cop contra les dones»

| SÍLVIA ALDAVERT I GARCIA

AQUEST OBRA ESTÀ SOTA UNA LICÈNCIA CREATIVE COMMONS DE RECONÈIXEMENT
- NoComercial - Sense Obra Derivada (BY-NC-ND). NO ES PERMET UN ÚS
COMERCIAL DE L'OBRA ORIGINAL NI LA GENERACIÓ D'OBRES DERIVADES.

c/ Casp, 38, pral. 08010 Barcelona TELÈFON 934 127 161 FAX 934 123 996
caladona@caladona.org | www.caladona.org | HORARI: dilluns - dimarts -
dimecres - dijous 10.00 a 14.00 h - 16.00 a 20.00 h | CONSELL DE REDACCIÓ
Betlem Calizor Bel, Luz Cassino, Oriol Rovira Insensé, Mercè García
Huguet, Vicky Moreno, Mercè Otero-Vidal, Judith Muñoz-Savedra,
María Eugènia Blandón i Federica | DISENY GRÀFIC: Cecília Vietto Bollati
| CORRECCIÓ: Rosina Nogales | DIFUSIÓ LEGAL: B - 22.331 / 89 | IMPRESSIÓ: el
Tinter

activismes i resistències

La diversitat temàtica dels continguts d'aquest número de la revista ens ha semblat que es pot llegir des de la perspectiva dels activismes i les resistències.

El concepte «activisme» sembla que actualment es fa servir en el feminisme i en altres moviments socials en comptes de «militància» que havia estat el terme emprat de manera continuada des de feia temps. Canvien els conceptes i les paraules que els representen, perquè va canviant la realitat, però potser tampoc no hi ha tanta novetat, perquè alguns d'aquests conceptes ja existien i, en un moment determinat, sembla que reneixen recarregats de sentit, però també amb l'empremta i l'aire dels que van de retirada. De fet, si consultem els diccionaris, ens podem trobar que «activista» és sinònim de «militant» i es defineix com a militant o propagandista d'una doctrina o moviment polític o social.

De tota manera, és bo destacar la presència de l'acció en el terme «activisme». L'acció, segons Hannah Arendt, és concebuda des de la llibertat d'iniciar alguna cosa nova enfront del que ja ens ve donat i justament l'objectiu de la política, per a aquesta pensadora, és la creació d'un espai públic que possibiliti l'acció i la discussió. L'acció ens identifica i té un començament definit però la seva fi no es pot predir i, a més a més, és irreversible perquè el que s'ha fet ja està fet. En aquest context, es podria dir que les IV Jornades Feministes estatals celebrades a Granada el 5, 6 i 7 de desembre del 2009 i les actuacions de la Marxa Mundial de Dones entorn als conflictes armats africans, l'Assemblea de dones del FSCat ens situen en uns escenaris d'acció.

«Resistència» és un concepte que aguanta bé des de les anàlisis que va fer Foucault sobre els moviments socials sorgits del 1968 i les seves estratègies d'oposició a una

realitat que, d'entrada, s'assumeix com a natural. Es tracta d'una resistència activa que participa en el desencadenament del canvi. En aquest sentit, la resistència també és dins l'àmbit de la pràctica, dels actes d'oposició per tal de desarticular les formes de dominació. Parlar del Campament Feminista Internacional de dones d'Haití després del terrible terratrèmol del passat 12 de gener, recordar les Feministes en Resistència d'Honduras després del cop d'estat de l'any passat, promoure l'objecció fiscal contra les despeses d'armament ens situen en escenaris de resistència activa enfront de la violència, la injustícia i l'opressió.

I també es podrien llegir com a resistències els processos individuals i col·lectius enfront del dolor de la pèrdua i de l'oblit.

Les feministes som activistes i resistentes contra el patriarcat en totes les seves manifestacions i arreu.

objecció fiscal

**un acte de
desobediència civil a la
guerra i al militarisme**

Les Dones x Dones fem, i animem a fer l'objecció fiscal, ja que la nostra política feminista i antimilitarista està basada en la desobediència als governs que fan les guerres i que envien la població a lluitar i a matar pels seus interessos. Donem suport a dones que treballen per la pau a països que viuen conflictes armats i a casa nostra denunciem la militarització de la societat, les despeses militars i els negocis d'armaments en què estan implicats el govern i les empreses espanyoles i catalanes.

Una de les maneres més útils de realitzar aquesta desobediència és fent l'objecció fiscal. L'objecció de consciència a les despeses militars o objecció fiscal és un acte de desobediència civil, és la negació a col·laborar amb l'Estat en la preparació de les guerres i en el manteniment de l'estructura militar. Es tradueix en desobediència activa en el moment de realitzar la declaració de la renda.

L'objecció fiscal va començar l'any 1984, quan els moviments pacifistes i antimilitaristes tenien molta força arreu de l'Estat. Va ser l'Assemblea Andalus de No-violència qui va plantejar aquest concepte, després de l'aprovació de la Llei de Dotacions Pressupostàries per al

Sosteniment de les Forces Armades al 1982, que pretenia acomodar l'aparell militar espanyol a l'estructura de l'OTAN. Ràpidament s'hi van aplegar l'Assemblea de No-violència de Cantàbria, Justícia i Pau i el MOC. Des de llavors, cada any es fa la campanya per a l'objecció fiscal a les despeses militars. Des de llavors s'han replegat més de 600.000 euros que han anat a parar a projectes locals i internacionals de pau.

Els grups de dones pacifistes s'hi van apuntar des del començament i van recollir diners per enfortir les pròpies organitzacions d'aquí, com a Sevilla, on els diners es destinen a pagar el lloguer de la Casa de la Pau, que acull el grup de Dones de Negre, però també s'envien a les amigues de països i regions que viuen sota la guerra. Des de Dones x Dones hem enviat diners a l'Organització de Dones Revolucionàries de l'Afganistan (RAWA), a les dones palestines i israelianes que treballen juntes per la pau a la Coalició de Dones per la Pau, i aquest any els diners aniran destinats a la Casa de la Pau de Sant Petersburg, concretament a un projecte que intenta acabar amb la concepció dels txetxens com a terroristes i enemics de Rússia.

COM ES FA L'OBJECCIÓ FISCAL. L'objecció fiscal consisteix a separar una part de l'impost sobre la renda, la part que correspondria a la despesa militar i desviar-la cap a un projecte social i solidari. També es pot separar (i desviar) una quantitat fixa i simbòlica.

El primer pas és omplir la declaració de renda una mateixa, no es pot acceptar l'esborrany, ja que aquí no tindriem possibilitat de fer-la. Una vegada s'arribi a la quota líquida (casella 741), s'hi posen les retencions de l'IRPF i dels bancs i a continuació la quantitat de l'objecció fiscal, que pot ser fixa (normalment 84 euros) o percentual (un 4,7%) i es col·loca a qualsevol de les caselles que queden lliures: de la 742 a la 752. A continuació, s'acaba la declaració calculant la quota resultant. La manera d'omplir els formularis s'explica molt clarament a la web de l'objecció fiscal de Catalunya: www.objecciofiscal.org.

Una vegada acabada la declaració, cal ingressar la quantitat de l'objecció fiscal al compte corrent d'alguna entitat de caràcter social, solidària, pacifista, benèfica, de promoció dels drets humans, etc. Les organitzacions pacifistes i antimilitaristes ofereixen tot un seguit de projectes on es poden destinar els diners. A l'ingrés s'ha d'especificar el concepte «Ingrés

provinent de l'objecció fiscal 2010». És molt important guardar-ne el comprovant que l'entitat bancària ens doni.

Després cal omplir la carta d'objectora fiscal adreçada al ministre d'Hisenda, que l'hem d'adjuntar a la declaració juntament amb el comprovant d'ingrés a l'entitat escollida. A la web de l'objecció fiscal hi ha models de cartes. El següent pas és anar a lliurar la declaració a qualsevol delegació d'Hisenda o bé a l'oficina bancària on es tingui un compte.

Una cosa molt important que serveix per tenir un cens de persones objectores fiscals i ajudar a controlar els diners que s'hi destinen és omplir el cens d'objector/a fiscal que es troba a la mateixa pàgina web de l'objecció. Això és un mecanisme intern, però que ens ajuda molt a l'hora de poder parlar amb xifres a la mà.

PER QUÈ HEM DE FER L'OBJECCIÓ FISCAL?

L'objecció fiscal, a més de ser un mecanisme per no aportar els nostres diners a les despeses militars, també és una eina de solidaritat internacional. Quan s'envien diners de manera directa a les organitzacions pacifistes de tot arreu, la solidaritat és directa i molt útil, ja que són diners que les organitzacions no han de justificar i

poden gastar sense condicions, cosa que ajuda molt a la feina del dia a dia. Les organitzacions de dones pacifistes solen ser molt minoritàries, normalment estan perseguides pels seus governs i tenen molta dificultat per trobar fons. És per això que estem convençudes que aquest suport per a elles és molt important.

No cal repetir aquí els arguments sobre les despeses militars desorbitades de tots els governs, tant del món occidental com de la resta. Totes sabem que el negoci de la guerra és el primer negoci del món, ja sigui legal com il·legal. I sabem que els governs són els màxims responsables d'aquesta economia de guerra.

Aquest nou període de crisi en què ens ha introduït el nostre sistema capitalista, és el millor moment per cridar ben alt que som insubmisos a les despeses militars i que fem l'objecció fiscal; perquè no volem que es retallin les despeses socials, no volem que les treballadores, les joves, les àvies paguin la crisi. És el moment de dir que comencin retallant per aquí, que s'imposin impostos més durs a la banca, que són els principals inversors en el negoci de l'armament, que deixin d'invertir en la guerra, i que no toquin les conquestes socials que tant esforç ens han costat.

moviments de dones i el campament feminista «myriam merlet, anne marie coriolan i magalie marcelin»

El 12 de gener passat un intens terratrèmol es va fer l'amo de les terres haitianes, va aguditzar encara més la difícil situació que transitava aquell poble, en va col·lapsar la vida quotidiana i va paraitzar les seves esperances i projectes.

Les xifres de les tragèdies són sempre nombres freds que no arriben a revelar, ni poden mai explicar, la infinitat d'històries que s'amaguen darrere d'elles. Però, malgrat aquesta mancança, aquestes xifres poden, d'alguna manera, retre compte de la magnitud de les seves conseqüències. Al voltant de 200.000 morts, més de 250.000 persones ferides, i aproximadament un milió de famílies sense llar, segons el que han manifestat diferents fonts. Però, tenint en compte les dificultats de les comunicacions, atesa la magnitud d'aquest desastre, les fonts consultades no acaben de coincidir en les seves dades.

El que sabem del cert, és que Haití és un país de l'Amèrica Central que existeix des de fa gairebé tres segles. També sabem que, per a l'opinió pública i per a certs mitjans de comunicació massius, el que passa en aquell país, i ja des de molt abans del terratrèmol, sembla, en general, d'interès molt relatiu. Cal saber, per exemple, que Haití «és un dels països més pobres del món: el 80% de la seva població sobreviu en la indigència, el 60% sense treball, l'expectativa de vida a penes supera els 50 anys, l'índex de mortalitat infantil és del 80%, no tenen aigua potable i la desnutrició és crònica [...] Haití tenia, ja abans del terratrèmol, l'índex més alt de mortalitat materna en la regió: 670 morts per cada cent mil nascuts vius». Així ho van expressar les Dones Feministes de l'Amèrica Llatina i el Carib en el pronunciament solidari i combatiu elaborat a pocs dies del fet que va destruir aquest país, on

destacaven a més que «la tragèdia que avui colpeja el poble haitià, obeeix que Haití ha estat sotmès a dos segles de saqueig imperialista, cinquanta anys de dictadures sagnants, com ara les dels Duvalier, recents cops d'Estat perpetrats directament pel Pentàgon, governs titelles...».

És en aquest context on les dones haitianes han exercit i exerceixen un paper fonamental: com a militants actives, generadores de canvis, denunciadores d'injustícies de tot tipus, sostenidores de la vida, cuidadores, defensores de drets, caps de família, responsables de les economies familiars. Elles han conformat i conformen la força laboral del país. Des de les fàbriques, en èpoques anteriors, i, més recentment, des dels mercats formals i no formals del comerç. Les dones encapçalen les lluites pels drets laborals per aconseguir millores més dignes en les condicions de treball i

per fer possible la seva visibilitat en la vida pública.

La història d'Haití està marcada per la participació i el protagonisme dels moviments de dones al llarg dels dos segles de construcció del país. Durant la primera ocupació, duta a terme pels Estats Units (1915-1934), les dones haitianes van tenir un rol destacat en l'oposició. Les execucions massives i els abusos patits les van debilitar, però elles van trobar la manera de ressorgir per tornar a organitzar-se i produir canvis legislatius elementals. El 1956 van aconseguir el dret al vot, arravatat l'any següent per la dictadura ferotge de Duvalier, dictadura que es va estendre fins al 1986. Lluny de conformar-se, elles van sortir al carrer i van continuar batallant pels drets de les dones negres feministes haitianes... pels drets de totes les dones.

DESIGUALTATS I VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Segons un estudi de la ONG haitiana Kay Famn, abans del terratrèmol, el 72% de les dones i les nenes sondejades havien estat violades i més del 40% de les dones adultes havien patit violència per part de la seva parella. Recentment vam escoltar Amanda Gigler, de Calala Fondo de Mujeres,

com es feia ressò que, com en altres parts del món, les dones i els infants (nens i nenes) són les persones més vulnerades, i que, en situacions de crisi, augmenta la incidència de la violència cap a les dones: tortures, violacions i assassinats. El cos de la dona esdevé aleshores un altre territori on descarregar el poder de la força bruta, la impotència i la ràbia generalitzades que obeeixen a altres causes de les quals no es parla. D'altra banda, Amélie Gauthier, consultora independent, especialista en Haití, en un reportatge publicat el 20.03.2010 per Redacción Informa RN (<http://www.arp-photo.com/>) manifestava que:

«A Haití, des del cop d'Estat del General Cedras el 1991, les dones hi han patit abusos sexuals com una forma de repressió política. Aquests abusos han augmentat després del devastador terratrèmol segons confirmen diferents investigacions [...] Els autors de les violacions eren principalment els militars, paramilitars i membres de la FRAPH. Les víctimes d'aquestes massacres polítiques eren partidàries de la democràcia, i algunes, fins i tot, familiars dels anomenats demòcrates. Els abusos es produïen als carrers, i també a les llars, a la tarda o a la nit, per grups d'homes

emascarats o amb uniformes. [...] Atès l'elevat nombre d'armes, i la trivialització dels abusos, va sorgir una situació en què no solament militars o paramilitars podien cometre actes de violència contra les dones, sinó que també podia fer-ho cada persona que tingués una arma i que formés part de grups com ara "Brigades de Vigilància". The Lancet informava que: «35 000 dones i homes han patit alguna forma d'abús; d'aquesta xifra, el 50% eren millors d'edat, entre el 2004 i l'agost de 2006 [...] La crueltat i la violència política envers les dones en l'època del govern de Cedras van tenir repercussions importants en la societat haitiana. A partir d'aquí la societat civil va començar a organitzar-se per ajudar les víctimes d'aquests fets delictius.»

L'organització de dones SOFA va presentar un informe sobre la violència domèstica contra les dones a Haití, en el qual es denunciava que durant el 2008 s'havia incrementat el nombre de dones maltractades en relació amb l'any anterior. Aquest augment va afectar particularment la violència en l'àmbit domèstic i familiar. D'altra banda, SOFA va denunciar que més de la meitat dels agressors que són denunciats no són condemnats, atès

que les víctimes manquen del certificat mèdic que expliqui i corrobori les agressions, la qual cosa empitjora la situació de precarietat de les dones, ja que és bastant difícil que algun metge possibiliti l'obtenció d'aquest certificat en moltes zones del país, malgrat la seva gratuïtat.

ORGANITZACIONS FEMINISTES HAITIANES. MECANISMES DE LLUITA PER A LA VISIBILITAT

Myriam Merlet, Anne Marie Coriolan i Magalie Marcelin, tres dones líders i fundadores d'organitzacions històriques del Moviment Feminista, formen part de la immensa llista de morts causada per la catàstrofe haitiana. Aquestes dones, posseïdores d'una llarga trajectòria d'activisme feminista que feia referència a la reforma d'un sistema judicial que no pren seriosament les vulneracions dels drets de les dones, van ser capaces de crear organitzacions i refugis per protegir dones adultes i nenes contra la violència domèstica i el tràfic d'esclaus, de publicar un diari feminista, van expandir un centre documental i un arxiu històric, i van lluitar per la protecció dels drets sexuals i reproductius.

ENFOFAMN

Fundada el 1987 per **Clorinde Sephir i Myriam Merlet**. Des d'aquesta institució, es va facilitar la creació del Centre de Documentació i Investigació Històrica del Feminisme a Haití. També es va dur a terme la producció de la publicació mensual en llengua criolla: *Ayiti Famn*, que funciona des de 1991. Myriam Merlet (cap de gabinet del Ministeri d'Afers de les Dones a Haití, en el moment del terratrèmol) va defensar la visibilitat de les dones haitianes dins i fora del seu país, alertant sobre la utilització de la violació com a arma política i sobre altres temes relacionats amb la violència contra dones adultes i nenes. Va aconseguir a més, que molts carrers s'anomenessin amb noms de dones i nenes, desbaratant així l'ocultament sistemàtic que la societat havia perpetrat amb elles.

SOFA (Solidaritat amb les Dones Haitianes)

És una entitat amb un sòlid itinerari de treball quant a la igualtat de gènere i l'organització comunitària de dones a Haití. Va ser fundada per **Anne Marie Coriolan**, que va ser assessora principal del Ministeri de la Dona. Amb el seu suport, el Ministeri va desenvolupar iniciatives claus per educar en la presa de consciència so-

bre la violència de gènere. També va crear programes per ajudar les dones a obtenir independència financera.

KAY FAMN (Casal de Dones)

Primer refugi haitià per a dones maltractades. Inaugurat per **Magalie Marcelin**, que va encapçalar el naixement del moviment feminista contemporani haitià als anys 80. Va ser una figura clau en l'aprovació de lleis d'igualtat de drets entre dones i homes dins el matrimoni i en la criminalització de la violació i de la violència masculista. La funció de l'entitat era portar endavant projectes relacionats amb l'àmbit de les dones, com ara la rehabilitació de les dones i les nenes maltractades, la promoció dels drets, l'enfortiment en l'organització de grups i també facilitar petits crèdits a les dones que treballen en els mercats populars.

El terratrèmol no solament va arrabatar la vida a tres dones pilars del moviment feminista haitià, sinó que va destruir les seus de diferents organitzacions, gran part del material d'arxiu, investigacions i documentació reunida al llarg de tants anys de treball. Les seves activistes es van citar a cada edifici, o en el que quedava d'ells, per custodiar-los i recuperar cada pedaç de memòria històrica

que en quedava. Maria Suárez Toro, periodista de la Ràdio Internacional Feminista, les anomena «Guardianes de la Història». (veg. <http://www.radiofeminista.net/index.php/coberturas/84-estampa-haiti.html>)

CAMPAMENT FEMINISTA

INTERNACIONAL «MYRIAM MERLET, ANNE MARIE CORIOLAN I MAGALIE MARCELIN»

Les feministes d'arreu del món, i en particular les feministes de l'Amèrica Llatina i el Carib, van manifestar la seva solidaritat immediata amb les dones haitianes i les seves comunitats. D'aquesta manera, el 26 i 27 del mes de gener passat es va realitzar una reunió a la República Dominicana amb l'assistència d'una representació del moviment de dones d'Haití. A l'esmentada reunió es va acordar l'establiment del Campament Feminista Internacional «Myriam Merlet, Anne Marie Coriolan i Magalie Marcelin». Les prioritats immediates de la seva constitució van respondre a la demanda expressa de les companyes haitianes quant a:

- Defensar, incidir i portar el monitoratge perquè les necessitats específiques de les dones i les nenes s'incorporin en les agendes multilaterals i bilaterals d'ajut a la població.

Donar suport als esforços de les organitzacions de dones haitianes i llatinoamericanes per incidir en polítiques públiques nacionals i internacionals sobre mitigació i reconstrucció, i en el cas d'Haití, de repreda del seu estat, govern i societat civil, segons el plantejament de les companyes haitianes, recollint també l'experiència de les organitzacions de dones en la regió en altres situacions de desastres.

- Aportar, conjuntament amb les companyes haitianes, iniciatives per dissenyar polítiques públiques que tinguin en compte necessitats fetes evidents amb el terratrèmol natural i social que ha devastat el país, especialment pel que fa a discapacitats (incrementades en un percentatge ni tan sols possible de detectar en aquest moment), traumatologia emocional generalitzada, violència de gènere i salut sexual i reproductiva.

- Donar suport a la recuperació de la memòria històrica del moviment feminista i de dones a Haití.

- Acompanyar els processos de dol i donar suport psicològic per afrontar els diferents efectes i conseqüències dels danys i pèrdues.

- Reforçar la continuïtat del Ministeri de la Dona i de les institucions del govern d'Haití, responsables de vetllar pels drets de les dones.

Ràdio Internacional Feminista, implicada en la seva constitució, va destacar-ne que el Campament era un lloc on facilitar el fet de tornar a articular i enfortir les organitzacions feministes en el sentit que les dones poguessin tornar a les seves organitzacions i prendre'n posició, ja que fins ara, no hi havia referents locals. El Campament es va convertir aleshores en un espai col·lectiu de referència i pertinència, i a la vegada, en una valuosa estratègia d'ajuda mòbil, que afavoria la continuïtat dels programes que les organitzacions haitianes venien desenvolupant i atenent: les noves i complexes necessitats.

FONTS CONSULTADES

Barreja't amb Mi.

Radio Internacional Feminista

AMARC ALC

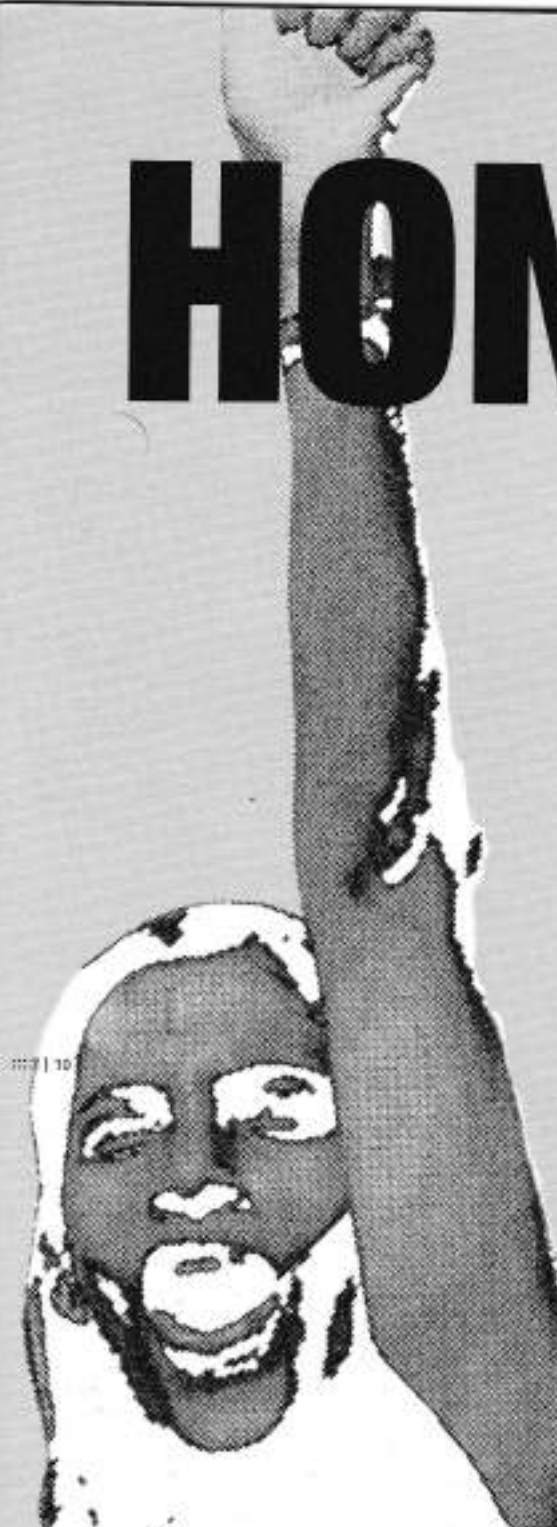
Red Nosotras en el Mundo

ACSUR Las Segovias

la-letra-escarlata.blogspot.com

www.europapress.es

Asamblea Libertaria de Bizkaia

HONDURES

ENTRE L'HORROR I LA RESISTÈNCIA
«NI COPS D'ESTAT, NI COPS CONTRA LES DONES»

El 28 de juny de 2009, Hondures va despertar enmig d'un cop d'estat politicoeconòmic contra el president constitucional Manuel Zelaya Rosales. El món va contemplar incrèdul com el fantasma de les dictadures que van marcar la història llatinoamericana al llarg de dècades, reapareixia. Una vella història, amb els mateixos protagonistes: les oligarquies econòmiques nacionals, la cúpula militar, els interessos d'importants sectors politicoempresarials nord-americans i el suport de la jerarquia de l'església catòlica.

En un primer moment, les declaracions de condemna internacional no es van fer esperar. No obstant això, un any després, les expressions de rebuig han desaparegut després d'una, poc dissimulada, cortina de fum mediàtica que s'obstina en fer-nos creure que

el país va retornar a la democràcia mitjançant unes suposades eleccions «transparents i concorregudes» organitzades pels mateixos colpistes.

Sembla ser que alguns mandataris han passat de la política dels principis a la política del pragmatisme, i això es fa evident quan assenyalen que la crisi va acabar i expressen el desig de normalitzar, com més aviat millor, les relacions diplomàtiques amb Hondures. Això, malgrat que avui dia les violacions dels drets humans, la persecució política, la censura i el clima de temor hi continuen vigents. De fet, en els últims mesos, s'han destituït jutges i jutgesses que van rebutjar el cop i ha augmentat la violència amb més assassinats, segrestos i amenaces. Les principals víctimes han estat periodistes, camperols i camperoles, dones i integrants del moviment de resistència.

Sembla que importi ben poc que els organismes de defensa de drets humans hagin denunciat 161 assassinats qualificats d'«**extralegals**»,¹ que s'hi hagin documentat 19 crims d'odi contra la comunitat LGTBII² i que Feministes en Resistència hagi recollit 217 testimonis de dones que han patit violacions als seus drets en el context de la repressió.³ Tots aquests crims continuen en la més absoluta impunitat.

Paradoxalment, en el cas dels governs europeus, el repudi del cop va anar disminuint en la mateixa mesura que van augmentar les negociacions per a la signatura del tractat de lliure comerç entre la Unió Europea i l'Amèrica Central. No en va, Hondures ofereix un paradís de matèries primeres i el port d'aigües profundes més gran i millor equipat de l'Amèrica Central. Tampoc s'ha d'oblidar la indústria

maquilera, especialitzada en l'acoblament de tèxtils, roba, cinturons de seguretat per a automòbils i altres productes similars. La *maquila* ocupa gairebé 140.000 treballadors, el 69% són dones. Empreses com Walmart, Tommy Hilfiger, Gap, Fruit of the Loom etc., produeixen les seves peces utilitzant els baixíssims salaris d'Hondures.⁴

Si bé el cop va suposar un greu retrocés polític, social i econòmic per al país, també va marcar un abans i un després en els processos organitzatius i en la mobilització social del poble hondureny. Des del primer dia, la població va començar a sortir massivament a manifestar-se, com mai abans no ho havia fet. Als carrers i a les colònies va augmentar el debat, la producció cultural, l'activisme i la participació social. Allí va començar a gestar-se un ampli moviment, civil

i pacífic, de rebuig al cop d'estat, que va ser l'origen del Frente Nacional de Resistència Popular (FNRP). Hi conflueixen una àmplia gamma d'actors socials, mestres, sindicalistes, indígenes, camperols/es, estudiants, artistes, intel·lectuals, col·lectiu LGTBII i les bases dels partits polítics i de les esglésies catòliques i evangèliques. El moviment feminista ha estat un dels pilars de la resistència i ha participat activament al FNRP, des del seu origen.

DAVANT ELS COLPISTES, RESISTÈNCIA FEMINISTA!

Les Feministes en Resistència van ser les primeres en denunciar aquest cop d'estat al món i en articular xarxes, nacionals i internacionals, per defensar-hi la democràcia: han aportat a la reflexió i a l'estratègia política del FNRP, han denunciat l'augment dels

assassinats de dones i els femicidis, han documentat les violacions dels drets humans, especialment els abusos sexuals i físics contra les dones, han fet guàrdies als hospitals per evitar les detencions o denunciar-les i han participat en vagues de fam. Les dones indígenes han assumit el lideratge del moviment antimilitarista i de refundació del país, denunciant com, després del cop, s'ha facilitat la instal·lació de bases militars nord-americanes i el saqueig dels recursos estratègics naturals.

Les dones són més del 70% de la resistència, i han estat presents des del primer dia al carrer, participant en les reunions, marxes i assemblees. Malgrat el caràcter pacífic de les manifestacions, l'exèrcit i la policia les han reprimat amb especial violència. La seva presència al carrer ha suscitat una reacció brutal de les «forces d'ordre» que solen acompanyar els cops amb agressions verbals sexistes que intenten acoquinar i intimidar les dones perquè no surtin de casa seva:

*«putas, vayan a su casa», «que hacen de revoltosas, váyanse a cuidar sus hijos», «te voy a golpear hasta dejarte lisiada, hija de puta», «lo que quieren es que las violemos para que no vuelvan a andar en estas cosas».*⁵

A les dones se les castiga per: transgredir els rols de gènere, dissentir de la jerarquia politicoreligiosa i militar i ocupar l'espai públic. Al mateix temps, se les cossifica i se les fa culpables de provocar la violència masculista. D'aquesta manera, el cop d'estat reforça un sistema de poder que violenta i subordina les dones, on la repressió es converteix en una eina per controlar la població i mantenir l'ordre simbòlic del patriarcat.

Tal com en altres contextos de militarització, el cos de les dones és utilitzat com a camp de batalla i botí de guerra. Una de les formes de repressió més cruels que han viscut les hondurenques és la violència sexual. L'informe de Feministes en Resistència assenyala que la repressió va dirigida cap «al nostre cos sexual» i recull testimonis de dones que durant la seva detenció van ser víctimes de grapejos, cops als pits i vagines, insinuacions sexuals i insults amb connotacions sexuals. També es documenten violacions, el comú denominador de les quals és que són violacions múltiples, executades per efectius de la policia nacional i realitzades després de manifestacions o durant els tocs de queda.

Els abusos sexuals i les violacions són utilitzats com a estratègia per sembrar terror, demostrar poder, donar lliçons de moral i venjar-se dels adversaris. Hondures és un nou cas, on l'aliança entre capitalisme, militarització i patriarcat facilita mantenir un ordre de dominació que té com a finalitat el control de la vida de les dones, especialment sobre el seu cos i la seva identitat.

La comunitat LGTTBII, que s'ha integrat activament a la Resistència, també ha sofert la fúria del patriarcat i l'exacerbació de les homo i transfòbia. L'endemà del cop van aparèixer executades dues dones trans, víctimes del conflicte. A això, li va seguir una onada d'assassinats amb alts nivells d'odi i violència, contra persones de la diversitat sexual.

Una altra de les conseqüències del cop, ha estat la reculada en matèries de legislació i polítiques públiques destinades a aconseguir una major igualtat i equitat a favor de les dones. Per a Feministes en Resistència, les persecucions i acomiadaments arbitraris del personal de l'INAM (Institut Nacional de la Dona) així com la suspensió de projectes, constitueixen un atac i una pèrdua de la institucionalitat que s'havia aconseguit per protegir els drets de les dones.

Per al moviment feminista l'única sortida al conflicte és la instal·lació d'una Assemblea Nacional Constituent, amb plena participació de les dones, on s'incorpori el dret a una vida lliure de violència, a una maternitat lliure i segura, a decidir sobre el cos i sobre el país que es vol construir. Després d'un any del cop d'estat, les organitzacions feministes i de dones segueixen sent perseguides i vigilades. Moltes han rebut amenaces de mort, algunes són a l'exili, unes altres han estat detingudes de manera arbitrària i il·legal. Malgrat això continuen en resistència i enviant un missatge de força i esperança:

«Lluitarem per la restitució del veritable ordre constitucional, continuarem enfrontant-nos a aquesta repressió que malauradament continuarà [...] I estem segures que vencerem, que continuaran les Jessica, les Suyapa, les Mariana, les Regina, les Diana, lluitant perquè la memòria de Wendy, d'Isis Obed, de les dones violades, de les mares i les filles i fills que esperen amb temor a les nostres cases no caiguin en l'oblit [...] i quan la gent es pregunta: i aquestes, qui són?, aleshores els respondrem: SOM FEMINISTES EN REVOLUCIÓ!»

(Paraules de Jessica Isla, escriptora i Feminista en Resistència)

1 «Ejecuciones extralegales, arbitrarias o sumarias, consecuencia del golpe de estado militar». Comitè per a la defensa dels drets humans a Honduras CODEH.

2 Informe: «Asesinatos en el marco del golpe de estado de la comunidad LGTTBI Honduras». Xarxa lèsbica Cattrachas.

3 Informe: «Violaciones a los derechos humanos de las mujeres después del golpe de estado en Honduras». Feministes en Resistència.

4 Mendoza Breny Honduras: El post-golpe y la Guerra contra el Frente Nacional de Resistencia Popular, Department of Gender & Women's Studies, Universitat de Califòrnia, Northridge.

5 Informe: «Violaciones a los derechos humanos de las mujeres después del golpe de estado en Honduras». Feministes en Resistència.

EL CONGO

EL CONGO, PARADIGMA DE LES VIOLÈNCIES QUE PATEIXEN LES DONES EN TERRITORIS EN CONFLICTE I QUE ENS INTERPEL·LEN CONTINUADAMENT

La integració de la majoria de grups rebels dins de les forces armades de la república congoleesa era encara molt incompleta l'any 2008 (resum de dades de la web de Lliga dels drets dels pobles). L'any 2001 hi va començar el desplegament dels 17.000 soldats observadors de Nacions Unides (MONUC).

A finals del 2008, en la reunió Internacional de la Marxa Mundial de Dones per decidir l'acció mundial que calia dur a terme durant l'any 2010, les dones representants de Ruanda, Burundi i la República Democràtica del Congo (RDC) (els 3 països fronterers a l'est del Congo) van presentar una crida que va commoure tothom. Van explicar la seva preocupació per la reactivació de les guerres que se succeïen al voltant de la zona dels «grans llacs» i que fins ara encara no

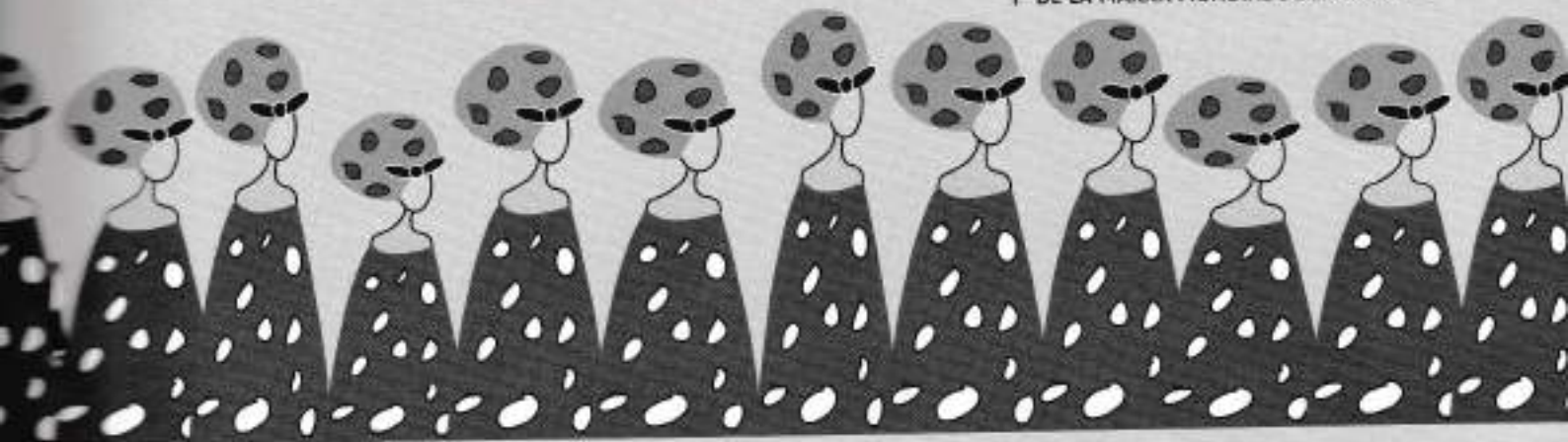
s'han aturat. En la seva crida a la Pau denunciaven les greus conseqüències que aquestes lluites tenen per a les dones. Les matances, els segrestos, les violacions, i violències sexuals i de tot tipus, el tràfic sexual, els desplaçaments massius, l'augment de la infecció pel VIH, l'augment de la pobresa. Aquesta guerra, deien, és conseqüència d'un sistema injust que decideix el repartiment de les riqueses a tot el món. A tot arreu són les dones qui en reben doblement les conseqüències atès que moltes viuen en total marginació i que se'ls neguen els seus drets i necessitats per motiu de gènere. Les africanes denuncien també la ineficàcia del sistema internacional de gestió de conflictes. S'ignora totalment la resolució de la ONU que requereix, a partir de l'any 2013, que les dones siguem incloses en totes les negociacions de pau. Les

tropes de les Nacions Unides en alguns casos hi han comés actes de violència sexual agreujant el conflicte que també ha estat propiciat pels interessos en profit propi de les potències econòmiques i polítiques.

A principis d'aquest any una periodista congoleesa de la zona ens va explicar en els nostres mitjans, fets extremament cruels de la violència que ha vist al seu voltant i com a la seva llengua materna la paraula «violació» no existeix. Al violador se l'expulsava per sempre del poble. Aquesta violència, diu, no es coneixia fins al 1996.

El darrer 30 de setembre el Consell de Seguretat de les Nacions Unides va adoptar la resolució 1820 en relació amb la lluita contra la violència sexual. S'hi sol·licita un representant

MARTA CARRERA
MEMBRE DEL GRUP DE BARCELONA
DE LA MARXA MUNDIAL DE LES DONES

especial que lluiti contra la violència sexual en els conflictes armats. La violència sexual utilitzada com a arma de guerra continua sent alarmant a la RDC. El subsecretari general d'Afers Humanitaris de les Nacions Unides ha manifestat que la violència sexual al Congo és la pitjor del món. Radio Okapi comenta que al Sud-Kivu, (est del país), es va posar en marxa una comissió de lluita contra la violència sexual. Aquesta comissió va revelar que el nombre de víctimes de violència sexual en aquesta província va passar de 2383 l'any 2008, a 2587 a l'agost del 2009. Això suposa una mitjana de 40 morts diàries, més de 20% són nenes, a part de les comprensibles seqüeles psíquiques i les greus repercussions físiques. Les dones violades no declaren sempre les agressions ja que moltes comunitats les estigmatitzen com a impures i els

seus mateixos familiars les rebutgen. Segons l'informe d'aquesta comissió, els autors d'aquesta violència són els grups armats però també certs elements de les forces congoleeses regulars. També, al «Bas Congo», una província de l'oest del país, ONG locals hi han revelat 475 casos de violacions només durant el primer semestre del 2009.

Ja hi ha hagut trobades entre la RDC i Ruanda que no s'haurien pogut fer sense la ferma voluntat de les dones de la regió de treballar per la pau i la reconciliació més enllà de les barres polítiques, ètniques i tribals i també hi ha un col·lectiu que agrupa dones dels Kivus Nord i Sud, Ruanda i Burundi que treballa ja per garantir la participació de les dones en els processos de pau a nivell local i internacional.

Enguany la Marxa Mundial de Dones fa una crida a l'acció arreu del món. Les dones hi farem activitats i accions des del 8 de març a nivell local i a cadascun dels cinc continents per fer visible aquesta situació i les seves causes. Més endavant, del 7 al 17 d'octubre, les accions locals es desenvoluparan al mateix temps que una mobilització internacional al Kivu Sud, a la RDC per reforçar el protagonisme de les dones en la resolució dels conflictes i en particular al Congo. Sabem de l'existència de molts enfrontaments al món i de la violència que pateixen les dones a les zones de conflicte. La situació al Congo n'és un exemple molt greu i paradigmàtic. Per fer passes cap a una pau que no ens oprimeixi, tal com diu el lema de la Marxa Mundial, «les dones marxarem fins que totes siguem lliures».

FSCat

fòrum social català

un altre
món és
possible

reflexions a l'entorn de l'assemblea de dones al fscat 2010

Acabo de llegir a l'acta de la reunió de valoració del FSCat el següent comentari, i únic, respecte a l'Assemblea de Dones: «a l'assemblea van participar unes 50 dones mentre que el 2008 n'eren 150». Quant a això, dos comentaris, començant pel menys important: si la sala on érem tenia cabuda per a 95 persones, aleshores a la sala érem més de 50 dones, es pot veure el got mig ple, com es fa amb el còmput de l'assistència global al Fòrum, o es poden tenir raons per veure'l mig buit.

Però el que em sembla més important del comentari és que no aporta cap raó o valoració del motiu d'això, del perquè aquesta assemblea va tenir menys èxit d'assistència que l'anterior. Deixant de banda el fet que la participació general en aquest Fòrum ha estat inferior a la del 2010, crec que cal fer ara algunes reflexions sobre l'Assemblea de Dones.

En primer lloc, cal recordar que la iniciativa de tornar a convocar l'Assemblea de Dones en aquest segon Fòrum la van prendre a l'últim instant algunes dones de quatre grups diferents que consideràvem important debatre entre nosaltres sobre les crisis i centrar el tema de la crisi dels treballs de cura en el discurs general que mai l'inclou. A través de Ca la Dona, es va fer una crida perquè més grups participessin en la convocatòria però aquesta no va tenir resposta. De la mateixa manera es va fer una convocatòria oberta per a la preparació de l'assemblea però hi vam quedar els mateixos grups.

En segon lloc, hi va faltar coordinació amb el FSCat, sobretot a l'hora de la preparació de l'Assemblea de Moviments Socials, que és on s'ha de donar a conèixer allò que debatem i/o acordem.

I en tercer lloc, la difusió, de fet l'única difusió que es va fer d'aquesta assemblea va ser a través de Ca la Dona i de la Xarxa de Dones Periodistes i Comunicadores, però la Crida no es va penjar a la web del FSCat ni tampoc es va passar als grups participants.

Malgrat tot això, l'assemblea va funcionar bé, amb una molt bona introducció, un debat amb intervencions molt interessants i la presència de dones molt diverses. Va ser també interessant el debat del manifest final de l'Assemblea dels MMSS. És greu i decebedor que dones i homes que lluiten contra aquest sistema s'oblidin de denunciar al costat del capitalisme, el patriarcat i que, confirmant les nostres previsions, no s'hi parlés ni una sola vegada de la crisi dels treballs de cura i la necessitat que siguin assumits per tothom.

És el FSCat un espai on les organitzacions feministes hem de ser-hi? Com hem de ser-hi? Ha d'haver-hi dins d'aquest espai una assemblea de dones?

El FSCat és un lloc de trobada d'allò que es mou a Catalunya, dels grups *altermundialistes*. És veritat que

encara no és un lloc d'interaccions, d'aliances ni propostes compartides i és veritat, també, que representa molta feina i que de vegades no hi acabes d'estar còmoda, sembla que ningú entengui allò que proposes o que endarrerixis els debats tan importants i tan masculins. Tot i així, crec que hem de ser-hi i no una o dues de nosaltres, sinó moltes i hem de ser també en altres espais on es construeixin les alternatives contra la crisi i contra el sistema que és capitalista però també és patriarcal. Hem de ser-hi per contaminar amb les nostres propostes i les nostres anàlisis des del feminisme, altres moviments socials i per a ser contaminades per altres i ser més presents en accions socials comunes.

Hem de proposar i exigir temes que responguin als nostres interessos i necessitats i que el nostre discurs relacioni les nostres pròpies accions amb les accions generals i hem de ser capaces de fer propostes per a tothom. No pot ser que no es tingui en compte la perspectiva feminista ni l'experiència dels grups feministes en determinats seminaris. Ningú diu que això sigui fàcil i que no hi hagi contradiccions. Per poder portar-ho a terme són més necessaris que mai els nostres grups i espais de debat

feminista, per carregar-nos de raó i raons i d'energia.

I fer una assemblea, per a què? Perquè el que més ens interessa és dirigir-nos a les dones d'altres moviments i perquè la transversalitat, que és necessària, també pot ser una trampa que ens fa invisibles, aquesta transversalitat es limita en el millor dels casos a posar una dona a les taules, sense tenir en compte la perspectiva des de la qual parla. Necessitem un espai per a fer-nos visibles i donar-nos poder. Però l'organització no ens ha de posar en competència amb seminaris forts.

Per acabar, crec que nosaltres, dones activistes polítiques i socials, des del feminisme, hem de reflexionar i trobar la manera de ser en aquests espais, com ara el FSCat, per no aïllar-nos de les i dels que treballen en altres espais en accions que també són nostres i per la necessitat d'aliances per construir un altre món, també per a les dones. I el FSCat, si vol ser un instrument de construcció d'alternatives que ens inclogui, ha de demostrar que troba necessàries la nostra presència i les nostres aportacions.

granada, trenta anys després, aquí i ara

Els dies 5, 6 i 7 de desembre de 2009 van tenir lloc a Granada les IV Jornades Feministes Estatals, on van participar més de 3.000 dones de tot l'Estat espanyol. De Catalunya érem més de 400 dones, de les quals 270 hi vàrem anar plegades en un tren amb lliteres.

Les Jornades van resultar un gran èxit que dones d'arreu de l'Estat han corroborat i n'han valorat molt positivament la nombrosa participació, la varietat de temes i la profunditat dels debats, l'àmplia presència de dones joves i l'energia que s'hi va respirar i que va posar de manifest la força renovada del moviment feminista. La manifestació pels carrers de Granada va ser una gran festa reivindicativa i les consignes que s'hi van cridar una passada. Per exemple:

Abajo las barbies, arriba las barriguitas!
Patriarcado y capital alianza criminal!
Lesbianas somos, lesbianas seremos y en el armario
no nos quedaremos!
Si tocan a una, nos tocan a todas!
Contra el Vaticano, poder clitoriano!

Les expectatives de l'organització de barrejar generacions de feministes dels setanta, dels vuitanta, dels noranta i del dos mil es van complir abastament, i es va poder establir un diàleg molt enriquidor entre totes i sobre les diferents pràctiques locals, diverses, de vegades disperses, però que

estimulen i enforteixen les propostes i els discursos del conjunt del moviment feminista.

S'hi va fer visible el feminisme crític, no institucionalitzat, disposat a subvertir les maneres de vida que els sistemes hegemònics de l'ordre patriarcal i capitalista estableixen. Es van reivindicar els feminismes autònoms, independents, que busquen la trobada i l'aliança amb altres moviments socials i altres moviments de resistència.

Es van obrir debats i propostes sobre els temes que fan referència a la qüestió del subjecte polític del feminisme, com ara a l'entorn de la categoria dona que ha estat una eina per donar resposta a l'opressió heteropatriarcal, però que actualment no reflecteix tota la diversitat de realitats de les bollos, butch, trans, etc.; la superació del binarisme sexe-gènere, el coneixement situat, al transfeminisme, la violència estructural patriarcal. Es va debatre també sobre la prostitució, la crisi, els espais de dones, les relacions de gènere, la construcció d'un nou concepte de ciutadania que tingui en compte les experiències, estratègies i alternatives desenvolupades per les dones, sobre el dret a l'avortament lliure i gratuït, sobre el treball de les activistes davant del militarisme i la guerra, de les experiències contra la violència de gènere, de la sexualitat, de la medicalització com una de les formes que utilitza el patriarcat per controlar la vida i el cos de les dones. Es va parlar dels reptes de la tercera etapa de la vida (50-70 anys i en endavant), de les pèrdues i limitacions, de com transformar la

cura per transformar la societat, de la sobirania alimentària des de la perspectiva de les dones, de la coeducació en les pràctiques educatives... i de moltes i moltes altres coses. (Podeu consultar la pàgina web de la Coordinadora Feminista www.feministas.org i de Ca la Dona www.caladona.org)

Vam tornar-ne tan engrescades que moltes hem pensat que volíem més espais per poder aprofundir en alguns dels debats que van sorgir en aquestes Jornades i per això vam organitzar, conjuntament amb la Xarxa Feminista i feministes independents, l'Escola Feminista d'estiu 2010 per continuar amb els debats generats a Granada.

més ençà de l'oblit i enllà de la memòria...*

És un repte difícil parlar del dol i no caure en els tòpics, en les generalitzacions o, al revés, en les apreciacions massa particulars i personals, o sigui que segur que un article sobre el dol en aquest context no pot pretendre, ni de lluny, satisfer la diversitat d'expectatives que el tema desperta en totes i cadascuna de nosaltres.

Parlant del dol amb una companya, la Betlem, el primer que va sortir a la conversa va ser constatar que hi ha la sensació que en les nostres societats occidentals s'ha separat la vida i la mort, la qual cosa té a veure amb el pensament binari que separa natura i cultura i que hem desnaturalitzat moltes coses i pretenem viure com si fóssim immortals. Separem els espais i mantenim al marge les criatures i la gent gran, no ens fem coresponsables de la cura de la vida ni de les persones dependents i tot això té a veure amb no acceptar el pas del temps, la vellesa, la malaltia i, per tant,

tampoc la mort. La veritat, però, és que aquesta apreciació afecta, més que res, els últims temps i, sobretot, la vida a les ciutats perquè si ens remuntem a les nostres arrels culturals tot hi estava més integrat, i tant la mort com la vida anaven del bracet. Actualment sembla que la vida i la mort no formin part del mateix cicle natural, sinó que vivim i, de cop i volta, se'ns talla la vida. Així es fa molt més difícil l'acceptació de la mort i aleshores hi apareix la negació i el pànic. Per contrast, pot semblar que en altres cultures es visqui amb més vitalitat i sense tanta por a la mort, però és complicat fer comparacions d'aquest tipus.

També hi ha un factor que té un pes essencial en l'enfocament d'aquestes qüestions de pèrdua i mort: les creences acompanyades de determinats rituals. Quan la nostra societat estava immersa en la religió era molt fàcil seguir uns rituals que ajudaven a expressar el dolor de la pèrdua i servien

per fer-ne catarsi, per treballar les emocions i per recuperar-se. Ara, en una societat laica, ens sorprenen alguns d'aquests costums i sembla que les mostres del dolor per la pèrdua siguin molt més contingudes, encara que últimament es faci un procés per formalitzar les cerimònies de comiat amb elements que compleixen la funció dels rituals religiosos. Avui dia és també una realitat que, des de la urgència, s'han generat grups d'autoajuda en el dol, per la necessitat que hi ha d'afrontar situacions, inesperades o no, de dolor provocat per la pèrdua.

En aquesta línia de coneixement, control i expressió d'emocions i sentiments cal fer també una consideració prèvia, això és, la manca que es detecta en la formació de les criatures i de la gent jove de coneixements i recursos per assumir i poder reaccionar positivament enfront d'experiències doloroses vitals, de frustracions, de pèrdues i enfront la pèrdua definitiva que suposa

la mort. Aquestes mancances i dificultats emocionals, no ens hem d'enganyar, afecten igualment la gent adulta en les situacions de pèrdua. La diversitat de les possibles pèrdues i les capacitats personals per encaixar-les fan que sigui molt difícil generalitzar i que, davant la impossibilitat de donar respostes d'expressió de sentiments concretes i adients a cada cas, s'hi continuï, sovint, mantenint el silenci i, els rituals tradicionals vinculats encara a l'àmbit religiós, sobretot pel que fa a la mort.

En aquests últims temps, nosaltres, com a dones feministes, hem hagut de donar forma al nostre dolor i dol per la pèrdua de l'Anna, l'Aurora, la Manola, la Isabel, la Sana i altres, d'una manera col·lectiva, però sobretot d'una manera personal.

Ja s'ha dit que fer comentaris més o menys generals i objectius sobre el dol de la pèrdua és una pretensió arriscada. Es pot apuntar que

hi ha un factor sempre important que és el temps que, una vegada més, es presenta com a element definitori dels éssers humans. Per una banda, hi ha casos en què el procés de comiat és llarg en el temps i permet una elaboració de totes les parts implicades i, per una altra, hi ha els casos sobtats de pèrdua que provoquen la sensació de deixar moltes coses pendents de dir i/o de fer.

La inseguretats i la por prèvies a la pèrdua són la mostra de la no acceptació que tot té el seu temps i que la mort arriba quan ha d'arribar, de la mateixa manera que la impaciència per resoldre i acabar el dol al més ràpid possible és també un conflicte de temps. Sembla que no hi hagi cap dubte que, en el procés del dol, sigui important donar temps al temps per poder treballar la pèrdua.

I junt amb el temps, la memòria i el record ens donen unes claus identitàries en la continuïtat i el reconeixement personal i col·

lectiu. La veritat és que el record compartit i el poder parlar conjuntament de les companyes que ens han deixat és un dolç consol. Per això, són importants les cerimònies de comiat i les trobades de rememoració. En el cas del moviment feminista aquest record col·lectiu és primordial perquè crea genealogia, reforça els lligams i posa en evidència el sentit del compromís en vida que reconforta davant la mort. De fet, les feministes sabem que treballem per l'assoliment d'un món lliure, just i feliç per a les dones que no veurem... i això dona sentit a les nostres vides i va donar sentit a la vida i a la mort de l'Anna, l'Aurora, la Manola, la Isabel, la Sana i d'altres companyes... i per això sempre comptarem amb elles.

Manola Rodríguez Lázaro: pau, lluita, transició i identitat femenina des de la República

Manola i Mai, a la plaça Universitat, a l'inici de la manifestació del 8 de març del 2000.

Encara que moltes dones van conèixer Manola a les manifestacions, on es fela notar pel seu coratge, jo la recordo a partir d'una coordinadora feminista, finals dels 70, en l'espai de la primera Ca la Dona a Barcelona, en un altre número del mateix carrer de Casp d'avui, on vam discrepar sense concessions pels continguts de la manifestació del 8 de març. Aleshores era l'època en què el feminisme de la igualtat i el de la diferència ens posicionava per primera vegada, a l'inici del nostre Moviment Feminista a Catalunya, amb una confrontació generadora del nostre present.

Ella hi defensava com a lema: «Diada de la dona treballadora», i jo: «Diada internacional de la dona». També defensava estendre la convocatòria de manifestació als homes; jo, al contrari, que la convocatòria es fes tan sols per a les dones de la ciutat.

Els seus arguments i els meus els vam continuar debatent tota la nit dins del meu «quatre llaunes», ja que l'havia acompanyada a casa seva, al barri del Carmel. Era una dona de doble militància, i jo independent; ella volia que el seu partit integrés les reivindicacions del Moviment de Dones i que hi ressaltés el treball remunerat de les dones i, per això, potenciés la seva vinculació; jo desitjava que el Moviment Feminista fos independent. El meu argument: que el treball de les dones, incloent-hi el treball domèstic, malgrat que no fos remunerat, era treball productiu, tan sols després de més de vint anys va ser inclòs al PIB dels estats.

El nostre debat va acabar com un cercle enriquit a l'alba, fetes pols i amb l'acord mutu que, tant ella, feminista de doble militància, com jo, feminista independent, érem dues formes legítimes de viure el feminis-

me, dues interpretacions necessàries, en aquells moments de la transició. Ens vam abraçar com a comiat, còmplices, fins un altre dia.

Manola va néixer el 1917, amb la revolució soviètica com explicava ufanosa, a Bilbao des d'on va traslladar-se, l'any 1925 amb la seva família, a Barcelona. La proclamació de la República els va portar a Madrid. Filla d'anarquista, va decidir afiliar-se a les JSU, les joventuts socialistes i comunistes, en un compromís de gènere, per superar la contradicció entre teoria i pràctica, en aquesta matèria, i atesa la figura paterna.

En el transcurs de la guerra, tot i que es va cansar de fer tasques «femenines» a Madrid i que es va integrar com a milicià a les trinxeres, va tornar a la rereguarda per assegurar, amb la força de treball de les dones, el subministrament al front republicà.

Va tenir el seu primer fill a la presó d'Alacant, a les acaballes de la guerra, on havia anat a cercar, amb el seu company, un port de fugida cap l'exili. Aquelles dones, a l'avantguarda o a la rereguarda, eren lluitadores per la defensa de l'estat de dret, pels avenços socials i polítics republicans i ara, amb el pas de la història i de la negra i llarga etapa del franquisme, del nostre present. Avui les coneixem com a dones republicanes, veritable avantguarda del nostre actual moviment de feminismes diversos.

Sempre em va fer sentir d'ella que era una dona notable, utòpica, amb una ferma voluntat de síntesi pel que feia a la seva identitat política: comunista i feminista; vermell i lila. La seva virtut més gran, al meu parer, era el respecte que mantenia davant les opinions diferents i, fins i tot, contràries a les seves, i la seva natura singular de mantenir l'afecte en paral·lel amb les discrepàncies de les qual, sens dubte, extreia saviesa.

Vázquez Montalbán, assabentat que «els grisos» li havien obert el cap en una manifestació de dones a les Rambles on es trobava (com hauria pogut ser d'una altra manera?), plan-

tant cara en primera línia, li va dedicar una columna, «manola», crec, a *El Periódico* on confessava que quan ell va ser a la presó i Manola anava a visitar-hi els fills, presos a La Model, tots desitjaven que Manola fos la seva mare; Manolò, el primer. Va escriure d'ella amb gran estima però, i sobretot, amb una gran admiració, fent-la heroïna i reconeixent el seu compromís polític en la defensa dels drets de les dones a Catalunya.

Manola era cosidora de professió; dinamitzadora al Carmel; mare i àvia, amiga i camarada, companya i discrepant; militant a CCOO, fins i tot com a pensionista, i al partit dels comunistes fins a la mort; poeta: va publicar un grapat dels seus poemes amb el títol *Latidos*. Manola era una dona indestructible i positiva, no hi havia res d'impostura en el seu feminisme, lluitadora d'infinita generositat i solidaritat inesgotable.

Tremolava la seva veu, o plorava, recordant la miliciana Lina Odena que, defensant el front de Granada, va guardar l'última bala per a ella abans de lliurar-se a les tropes feixistes insurgents. Em va parlar de Lina i de

moltes altres coses de la seva vida més íntima un dia que, tornant de la UAB on jo estudiava un doctorat en Comunicació, vaig veure llum a la finestra de casa seva i, com altres vegades, m'hi vaig aturar per saludar-la. Estava sola i el seu marit, mort, era al llit. Aquella nit la vam passar sobre els camins de la seva memòria, amb el consol dels gatets que amoixàvem sense adonar-nos-en, en un monòleg que es va acabar tan sols amb l'arribada de l'ortus.

L'última vegada que vaig veure Manola va ser quan, el 2006, l'Ajuntament de Barcelona va concedir la medalla d'Or a l'associació Les Dones del 36 que ella havia ajudat a crear i a impulsar. En aquells moments ja estava, després d'haver sigut una de les dones més actives i coquetes que he conegut mai, tancada en el seu petit món amb les engrunes de la seva memòria. Vaig anar a buscar-la amb un regal: unes sabates de vellut que li donessin ales als peus i al cor per arribar fins al Saló de Cent. I així va ser.

Quan va acabar l'acte oficial no volia tornar a casa. Es va trobar de nou en l'atmosfera de les dones que s'esti-

mava i que l'estimaven tant, jove, forta, lúcida i resolutiva. Es va quedar allà transformant l'impossible en possible: projectant aquell espai i aquell temps a l'infinit.

Mariber Noqué em va enviar un correu electrònic que deia que Manola havia mort el dia de la Mercè del passat any 2009. Se'n va anar pel camí que els seus gats i gates, la seva tendra passió, li anaven obrint. Els seus fidels felins l'acompanyarien a retrobar-se amb el no-res.

Manola ha deixat aquest món. Gràcies a ella, i a altres dones incombustibles, la pobresa, la violència masculista i la força política de les dones són més visibles.

Manola ha deixat aquest petit món nostre on els drets de les dones de la República han estat reconquerits i amb la seva memòria, d'antecessora, encarnats, transmesos i desenvolupats amb i per les seves hereves.

La capacitat de decisió i d'acció de les dones, la meitat del cel possible, i el nostre món quotidià respira més esperança i convicció, en el conjunt divers del nostre planeta, amb l'alè de Manola.

Pilar Espuña Domènech

«una dona lluitadora i rebel, amb esperit de superació, solidària»

Va nèixer a Barcelona l'11 de juny de 1928, filla d'un ferroviari d'Escalona (Osca). La mare era originària de Manlleu (Barcelona). Als 16 anys va ingressar en el Banc Espanyol de Crèdit, on va treballar fins a la seva jubilació. Es va casar l'any 1952. Dos anys més tard es va quedar vídua amb un nen petit. El 1966 va ingressar a la militància de l'HOAC, les Germanats Obreres d'Acció Catòlica. Aquest mateix any va ser escollida enllaç sindical pels seus companys de treball. A partir d'aquest moment sempre va estar compromesa en la defensa dels drets dels treballadors/es de la seva empresa. Va formar part de la Coordinadora de Banca i va militar en el moviment assembleari.

La seva condició de dona, la negativa a fer hores extres i la seva tasca reivindicativa li van ocasionar molts problemes al seu centre de treball. Al mateix any, el 1966, va ingressar al moviment feminista. El 1967 va

assumir la Responsabilitat Diocesana de Difusió de l'HOAC. El 1969 va ser la primera dona triada presidenta de l'HOAC de Barcelona. Als últims anys del règim franquista va participar en el grup polític clandestí Unió Comunista d'Alliberament. El 1983 va ingressar en el Moviment Comunista de Catalunya i quan el MCC es va fusionar amb la Lliga Comunista Revolucionària es va incorporar al nou partit Revolta. El 1987 va ser fundadora i presidenta del grup Dona i Presó, de Ca la Dona, i es va vincular a la lluita a favor de millorar les condicions de vida de les presons. Allà la vam conèixer i vam seguir vinculades amb ella.

Va ser membre de l'Associació de Veïns i Veïnes del Turó de la Peira, responsable i coordinadora de la Vocalia de Dones, on sempre comptava amb nosaltres per anar-hi a fer debats i xerrades i continuar endavant per canviar la societat. Gràcies Pilar, sempre seràs amb nosaltres.

per recordar la Sana

Text preparat per al concert/
homenatge organitzat pel Departament
de Prehistòria de la UAB.

Gràcies per convidar-nos a participar en aquest acte de reconeixement a la professora Maria Encarna Sanahuja i... a la companya i amiga, Sana. En nom de les dones feministes amb les quals la Sana va treballar i compartir les seves lluites i les seves il·lusions a Ca la Dona, a la Xarxa Feminista, al Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison i a molts altres espais alternatius i lúdics del moviment feminista, volem expressar aquí la nostra estimació i gratitud pel seu compromís.

La Sana, com ja sabeu, va tenir dues grans passions: l'arqueologia i el feminisme. En un principi, anaven en paral·lel, però amb el temps va trobar la manera de lligar-les i compaginar-les, justament en l'etapa més

creativa i innovadora que va viure i de la qual són mostra els dos llibres que va escriure i publicar en solitari on fa aportacions molt interessants i necessàries. La recerca d'una explicació a l'opressió de les dones i a l'explotació en general la va portar a acostar-se als orígens de la humanitat. Va buscar evidències materials de societats igualitàries a la prehistòria i representacions simbòliques que «empoderessin» les dones com ara les recerques sobre les venus paleolítiques.

Va fer contribucions a la història de les dones atorgant valor a l'experiència femenina i les tasques de cura i atenció imprescindibles per al benestar de qualsevol grup humà. En el seu llibre *La cotidianidad en la prehistoria* ens parla de com les feines relacionades amb l'alimentació, la confecció de vestits, la fabricació de petites eines domèstiques, la neteja i la construcció dels habitatges, l'obtenció de l'aigua, la cura de les persones malaltes i de les criatures, etc. són tasques bàsiques i fonamentals per al sosteniment de la vida i, majoritàriament, realitzades per dones.

La Sana va denunciar com es feien servir els models del present per buscar-los en el passat i, al mateix

temps, com s'incideix en el passat per reforçar les perspectives actuals. S'utilitzen els orígens per «naturalitzar» les institucions vigents, de manera que com més remot és l'origen, més «natural» i positiva sembla la institució actual i menys acceptables altres formes d'organització, que es qualifiquen d'«antinaturals». El passat es converteix en un mirall del present on predomina una visió androcèntrica i s'amaguen les altres possibilitats de desenvolupament.

Les crítiques a la falsificació del passat prehistòric, la recerca de la realitat de les dones i dels homes darrere dels estereotips establerts, la necessitat de sexuar el passat, de fer palesa l'existència de les dones, tot recuperant el saber i el fer de les dones en les pràctiques socials, a l'espai domèstic i a les xarxes de sociabilització, són algunes de les seves idees persistents que transmetia amb entusiasme i dedicació.

En la seva tasca docent sempre es va presentar com a feminista, i de les seves classes, n'han sortit moltes consciències crítiques amb el sistema patriarcal i s'hi han forjat moltes feministes. Amb el seu carisma i mestratge va fer trontollar els paradigmes dominants i sobretot va

engrescar bona part del seu alumnat cap a nous camins intel·lectuals i cap a la presa d'una consciència social.

La permeabilitat que va establir entre passat i present, entre feminisme i prehistòria, la va fer esdevenir pionera en ambdós terrenys, ja que quan pràcticament ningú en parlava, ella ja buscava societats antipatriarcales. Va començar a militar en el feminisme dels anys setanta participant en el Col·lectiu Feminista i impulsant el Partit Feminista, va continuar col·laborant a Duoda i en la diversitat i riquesa dels diferents camins per aconseguir la llibertat de les dones. Ha estat de les primeres feministes a casa nostra a l'hora de qüestionar el paradigma dicotòmic, de discutir entorn la distinció entre sexe i gènere, de parlar de la teoria queer, de la normativitat heterosexual, de la performativitat i de l'associació relacional del cos i el sexe.

Apassionada i visceral, provocadora i radical, coherent i fidel a la seva manera de veure el món, va ser pionera en la seva professió i companya entranable i solidària durant més de trenta anys del Moviment Feminista. Amb tot el nostre agraïment, et volem dir, Sana, que t'estimem i per sempre et recordarem.

Parlar de la Isabel Iserte no és una tasca fàcil, sobretot per a les que hem tingut el privilegi de compartir alguna cosa més que treball amb ella. Ha estat la vicepresidenta de l'Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears i de la Federació Estatal durant més de deu anys. La seva llarga trajectòria i experiència en l'àmbit de la salut pública ha estat fonamental per aconseguir que, actualment, puguem gaudir d'un bon servei i de qualitat. La seva implicació personal en la defensa dels drets sexuals i reproductius, de la promoció de la salut sexual i reproductiva i de la reivindicació i sensibilització social ha estat igualment imprescindible, i ha contribuït a que aquests drets siguin garantits.

La Isabel va participar en moviments socials relacionats amb l'àmbit de la salut, des d'abans de la instauració del sistema democràtic a l'Estat fins ara, de manera que es va convertir en una de les persones referents en matèria de salut sexual i reproductiva.

ASSOCIACIÓ DE PLANIFICACIÓ FAMILIAR DE CATALUNYA I BALEARS

La Isabel Iserte ha escrit la nostra història

Es fa difícil escollir, però hem de destacar el seu treball incansable a favor del dret a l'avortament per a totes les dones, sense diferències. Sens dubte, la seva lluita i la participació en l'elaboració de la nova Llei de Salut Sexual i Reproductiva i IVE ha estat d'un valor incalculable i un pas de geganta a l'hora de garantir aquests drets en la nostra societat.

Ha fet història. Serà una d'aquelles persones que romandrà eternament per tot el que ha aconseguit, pels importants resultats de la seva tenaç feina i, sobretot, per la seva energia inesgotable. Ella ha escrit una part de la història que defensa les dones, les i els joves i, en general, els grups més desfavorits de la nostra societat.

Ara, ella ens ha deixat, irònicament la salut li ha jugat una mala passada però, sense cap mena de dubte, aquí ens quedem els seus companys i companyes per seguir construint el camí que ens ha marcat.

No ets socia de Ca la Dona però vols rebre la nostra publicació feminista?
 Doncs... subscriu-te! Per només 9€ l'any. T'enviarem els 5 números anuals que s'entiben en ella an ens il·l·legals.
 I si ja ets socia, per cada nova subscripció que acompanyem, un regal sorpresa!

NOM _____ COGNOMS _____ POBLACIÓ _____

ADREÇA _____

CP _____ CORREU - E _____ WEB _____

TELÈFON _____

Prego que acceptin a càrrec del meu compte els rebuts presentats per Ca la Dona, fins que rebin cap ordre meua en sentit contrari.

ENTITAT _____ OFICINA _____ DC _____ NÚMERO DE COMpte _____

Signatura _____ d _____ de _____

Un cop heu subscrit, us enviarem els 5 números anuals de la revista. Si us plau, envieu aquesta sol·licitud a: **Ca la Dona**, c/ de la Dona, 1, 08001 Barcelona. Tel: 93 481 11 11. Fax: 93 481 11 12. E-mail: ca.la.dona@ca.la.dona.cat.
 Si ja sou socia i voleu canviar de domicili, envieu-nos el vostre nou domicili a: **Ca la Dona**, c/ de la Dona, 1, 08001 Barcelona. Tel: 93 481 11 11. Fax: 93 481 11 12. E-mail: ca.la.dona@ca.la.dona.cat.

**el somni continua... no t'adormis,
fes-te'n sòcia!**

Càlida Dona - OFICINA BARCELONA

TELÈFON: 934 123 103

FAX: 934 123 906

CALADONA@CALADONA.ORG

WWW.CALADONA.ORG

HORARI DE SECTRETARIA

DIJOURS, DIMARTS, DIMECRES, DIMESES

DE 10.00 A 14.00 H DE 16.00 A 20.00 H

Càlida
DONA

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament del Govern
Subdirecció de Comunicació
Secretaria de Mitjans de Comunicació

Ajuntament

de Barcelona

Departament del Govern
Institut Català
de les Dones